

DEČAK IZ AMERIKE

ENDRU TEJLOR

Prevela
Dragana Brajović
■ Laguna ■

Naslov originala

Andrew Taylor
THE AMERICAN BOY

Copyright © Andrew Taylor 2003
Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

Posvećeno Sari i Vilijemu.
I, kao i uvek, Kerolajn.

Kad bih mogao, ne bih ovde i danas pisao
o svojim godinama neizrecive bede i neoprostivog zločina.

Iz Vilijema Vilsona Edgara Alana Poa

ZAHVALNICE

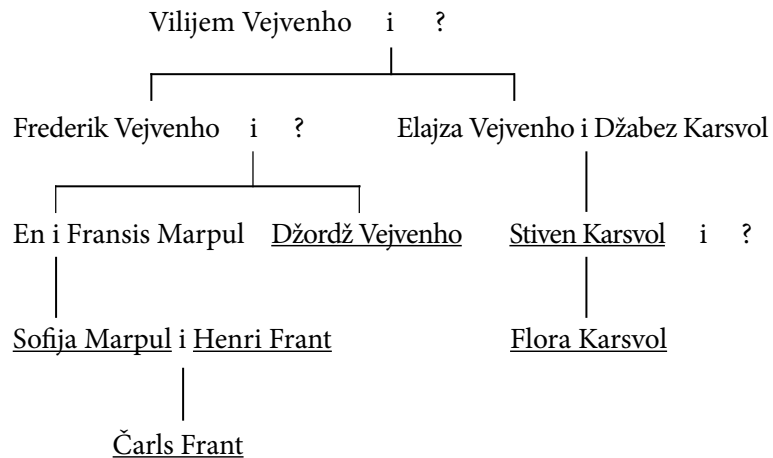
Želeo bih da zahvalim čitavoj maloj vojsci ljudi koji su pomogli da ova knjiga ugleda svetlost dana – toliko ih je da ću uspjeti da pomenem samo nekoliko: Vivijen Grin, Ameliju Kamins i ostale u *Šil landu*, Džuliju Vizdom, En O'Brajen i njihove kolege u *Harper-Kolinsu*, Patrišu Vajtmen, Bila Pena, i članove moje najuže porodice, koji su dugo trpeli i kojima je ova priča posvećena.

Istorijski roman neminovno zavisi od nehotične pomoći preminulih. Želim posebno da zahvalim jednoj izuzetnoj ženi, Klarisi Trant (1800–1844), čiji dnevnici inače zaslužuju da budu mnogo poznatiji nego što jesu.

SADRŽAJ

Porodica Vejvenho, 1819.	10
Priča Tomasa Šilda, 1819–1820.	11
Prilog, 1862.	477
Istorijska beleška o Edgaru Alanu Pou.	493
P.S.	499

Porodica Vejvenho, 1819.

Napomena: podvučena su imena članova porodice koji su bili živi u septembru 1819. godine.

PRIČA TOMASA ŠILDA

8. septembar 1819 – 23. maj 1820.

1

Živima dugujemo poštovanje, kaže Volter u *Première Lettre sur Oedipe*,* a mrtvima samo istinu. Istina je da ima dana kada se svet menja, a čovek to ne primećuje jer je zaokupljen samim sobom.

Sofiju Frant video sam prvi put u sredu, nešto malo pre podneva osmog septembra 1819. godine. Dok je izlazila iz kuće u Stouk Njuingtonu, nešto ju je nateralo da zastane, verovatno neka izgovorena reč, ili neočekivani pokret iz tame hodnika iza nje. Za trenutak je izgledala kao slika uokvirena do vratkom.

Najpre sam ugledao njene krupne plave oči. Ostali detalji su mi se zatim jedan po jedan urezivali u pamćenje. Bila je osrednje visine, skladno građena, s pravilnim crtama lica i sasvim belim tenom. Nosila je prilično komplikovan, staromodan šešir ukrašen cvećem. Donji deo njene haljine bio je beo, a svetloplavi gornji deo nabranih rukava u skladu s kožnim papučama koje su provirivale ispod poruba. U levoj ruci nosila je bele rukavice i torbicu.

Čuh lakeja koji je skočio s kočije i kloparanje stepenica koje je upravo spuštao. Dami se na pragu pridružio i gojazan sredovečan čovek u crnom, pruživši joj ruku da bi je dopratio do kočije. Nisu gledali u mene. Duž staze koja je kuću spajala s putem rasli su

---

* *François Marie Arouet Voltaire* (1694–1778) – francuski filozof; *Prvo pismo o Edipu*. (Prim. prev.)

maleni žbunovi opasani metalnom ogradom. Osetio sam nesvesticu i pridržao se.

„Zbilja, gospođo“, reče čovek, nastavljajući razgovor koji je počeo još u kući, „živimo u seoskom okruženju, gde je vazduh veoma čist.“

Dama me pogleda i nasmeši se. To me je toliko iznenadilo da sam propustio da se naklonim. Lakej otvori vrata kočije i gojazni čovek joj pomože da se popne.

„Hvala, gospodine“, promrmljala je. „Bili ste veoma strpljivi.“

On se nakloni. „Nipošto, gospođo. Molim isporučite moje pozdrave gospodinu Frantu.“

Stajao sam kao tikvan. Lakej zatvori vrata, podiže stepenice i pope se na svoje mesto. Lakirana drvenarija na kočiji bila je plava, a pozlaćeni točkovi toliko sjajni da ih je bilo teško gledati.

Kočijaš razmota uzde. Zatim pucnu bičem i dva istovetna dorata, sjajna kao i njegov cilindar, uz zvuk praporaca otkasaše putem prema glavnoj ulici. Gojazni čovek podiže ruku i mahnu, kao da joj daje blagoslov. Dok se vraćao prema kući, okrznuo me je pogledom.

Odvojio sam se od ograde i brzo skinuo šešir. „Gospodin Branzbi? Naime, imam li čast...?“

„Da, imate čast.“ Gledao me je svojim mutnim, plavim očima, delimično skrivenim ružičastim, natečenim kopcima. „Mogu li vam pomoći?“

„Gospodine, zovem se Šild. Tomas Šild. Moja tetka, gospođa Renolds, pisala vam je i bili ste tako ljubazni da joj kažete...“

„Da, da.“ Velečasni gospodin Branzbi rukova se sa mnom pruživši mi samo prst. Dugo me je odmeravao od glave do pete. „Uopšte ne ličite na nju.“

Poveo me je stazom, kroz otvorena vrata, do hodnika. Odnekud se čulo glasno pojanje. On otvori vrata s desne strane i uđe u sobu nameštenu kao biblioteka, s turskim ćilimom i dva prozora koja su gledala na ulicu. Polako sede na stolicu za pisaćim stolom, ispruži noge i dva zdepasta prsta zadenu u desni džep prsluka.

„Izgledate prilično iznureno.“

„Došao sam peške iz Londona, gospodine. Bilo mi je prilično naporno.“

„Sedite.“ On izvadi burmuticu od slonovače, ušmrknu, a zatim kinu u maramicu prošaranu smeđim mrljama. „Dakle, vi biste želeli posao?“

„Da, gospodine.“

„Od gospođe Renolds sam saznao da uopšte niste odgovarajuća osoba za službu koju bih mogao da vam ponudim. Postoje bar dva dobra razloga za to.“

„Ako dozvolite, potrudio bih se da objasnim.“

„Reklo bi se da su činjenice jasne same po sebi. Prethodnu službu napustili ste bez preporuke. A donedavno ste, ako sam dobro razumeo vašu tetku, izvesno vreme proveli i u *Bedlamu*.“*

„Ne mogu da osporim nijednu optužbu, gospodine. Ali postoje razlozi za moje ponašanje, za događaje koji su se odigrali i zašto se više neće ponoviti.“

„Imate dva minuta da me ubedite.“

„Gospodine, moj otac je bio apotekar u Rosingtonu. Posao mu je cvetao, a jedna od njegovih stalnih mušterija bio je kanonik u katedrali. On mi je pomogao da se upišem u gimnaziju. Posle toga upisao sam se na Koledž Isusa Hrista u Kembridžu.“

„Da li ste imali stipendiju?“

„Ne, gospodine. Otac me je pomagao. Znao je da nemam dara za apotekarski zanat i planirao je da jednog dana postanem sveštenik. Nažalost, pred kraj prve godine umro je od groznice. Ispostavilo se da je bio u velikim materijalnim neprilikama, tako da sam napustio univerzitet, a da nisam stekao diplomu.“

„Šta je bilo s vašom majkom?“

„Ona je umrla još dok sam bio dečak. Nastavnik u gimnaziji koji me je poznavao od detinjstva zaposlio me je kao nastavničkog pomoćnika, tako da sam podučavao mlađe dečake. Nekoliko godina sve je išlo dobro, ali avaj, i on je umro, a njegov sledbenik nije bio blagonaklon prema meni.“ Oklevao sam, jer mi je sećanje

* *Bedlam* – popularno ime za *Bethlehem Royal Hospital* u Londonu, najstariju svetsku psihijatrijsku kliniku. (Prim. prev.)

na nastavnikovu ćerku Fani još uvek nanosilo bol. „Jednostavno, nismo se slagali, gospodine. Rekao sam gluposti zbog kojih sam smesta zažalio.“

„Tako to obično biva“, reče Branzbi.

„Zatim sam, u aprilu 1815, pristao da me regrutuje jedan narednik.“

Opet je ušmrknuo burmut. „Sigurno vas je toliko napio da ste mu iz ruke oteli kraljev šiling* i goloruki pošli da se borite protiv onog čudovišta Bonaparte. Pa, gospodine, pružili ste sasvim dovoljno dokaza da ste nepromišljen, tvrdoglav i ratoboran mlad čovek, neumeren u piću. Hoćemo li sada popričati o *Bedlamu*?“

Stisnuo sam debeli obod šešira toliko da se savio. „Gospodine, nikada u životu nisam bio tamo.“

Namrštio se. „Gospođa Renolds piše da ste tamo bili smešteni pod prinudom i da ste neko vreme proveli pod nadzorom lekara. Nije važno je li to bio *Bedlam* ili ne. Kako ste dospeli u takvo stanje?“

„Mnogi muškarci su imali nesreću da budu ranjeni u poslednjem ratu. Desilo se da sam, pored fizičkog ranjavanja, bio i psihički slomljen.“

„Psihički slomljen? Zvučite kao neka gospođica koja ima gasove. Zašto lepo ne kažete? Skrenuli ste pameću.“

„Bio sam bolestan, gospodine. Kao i oni koji imaju groznicu. Ponašao sam se nerazumno.“

„Nerazumno? Blagi bože, vi to tako nazivate? Ja sam čuo da ste orden koji ste dobili u bici kod Vaterloa bacili na oficira garde, i to na mestu kakvo je *Roten rou*.“**

„Neizmerno se kajem, gospodine.“

Branzbi kinu i njegove sitne oči zasuziše. „Moram priznati da je vaša tetka, gospođa Renolds, najbolja domaćica koju su moji roditelji ikada imali. Kao dečak nisam imao razloga da sumnjam u njenu istinoljubivost, niti obzirnost. Ali to me ne ohrabruje da duševno

* Novčić s kraljevim likom koji se dobijao prilikom regrutacije. (Prim. prev.)

** *Rotten row* – široka staza za jahanje duž južne strane Hajd parka u Londonu, omiljeno mesto londonske više klase. (Prim. prev.)

poremećenoj osobi, jednom alkoholičaru, ponudim položaj osobe od autoriteta prema dečacima koji su mi povereni.“

„Gospodine, ja nisam ni jedno ni drugo.“

Streljao me je očima. „Čovek o kome bivši poslodavac ne želi da kaže ništa dobro.“

„Ali moja tetka govori u moju korist. Ako je dobro poznajete, znate da ona to ne bi olako rekla.“

Za trenutak smo obojica učitali. Kroz otvoren prozor čuo se bat kopita s ulice. Muva je glasno prozujala kroz težak vazduh u sobi. Obliven znojem, lagano sam se pekao u pećnici sopstvenog odela. Crni kaput bio mi je pretežak za ovakav dan, ali sam samo njega imao. Nosio sam ga zakopčanog do grla kako bih sakrio da ispod nemam košulju.

Ustao sam. „Neću vas više zadržavati, gospodine.“

„Budite tako dobri i sedite. Nisam završio razgovor.“ Uzeo je naočare i vrteo ih među prstima. „Raspoložen sam da vas primim na probni rad.“ Govorio je oštro, kao sudija sa optuženim. „Obezbediću vam stan i hranu za tri meseca. Dobićete i malo novca unapred da biste se obukli kako dolikuje nastavničkom pomoćniku u ovoj ustanovi. Ako vaše držanje na bilo koji način ne bude zadovoljavajuće, odmah ćete otići. Ako pak sve bude dobro, možda ću odlučiti da, kada isteknu ova tri meseca, napravim s vama novi dogovor, pod drugačijim uslovima. Da li sam bio jasan?“

„Da, gospodine.“

„Pozvonite na ono zvonce. Morate se osvežiti pre povratka u London.“

Opet ustadoh i povukoh uže koje je visilo s leve strane kamina.

„Recite mi“, dodao je ne promenivši ton, „je li gospođa Renolds na samrti?“

Suze su me zapekle u očima. Rekao sam: „Krije to od mene, ali svakog dana sve je slabija.“

„Žao mi je što to čujem. Koliko znam, ona ima izvesnu godišnju rentu. Oprostite mi ako sam grub, ali bolje je otvoreno govoriti kada su takve stvari u pitanju.“

Tanka je granica između otvorenosti i okrutnosti. Nisam znao na kojoj je strani Branzbi. Neko je pokušao.

„Slobodno!“, uzviknu gospodin Branzbi.

Okrenuo sam se očekujući slugu koji je čuo zvonu. Umesto njega, u sobu uđe mali, uredan dečak.

„O, Alane. Dobro jutro.“

„Dobro jutro, gospodine.“

Rukovali su se.

„Pozdravi gospodina Šilda, Alane“, reče mu Branzbi. „Ubuduće ćeš ga često vidati.“

Alan me brzo pogleda i poslušao. Bio je to pristao dečak, s krupnim, bistrim očima i visokim čelom. U ruci je nosio pismo.

„Da li su gospodin i gospođa Alan dobro?“, upita Branzbi.

„Da, gospodine. Otac me je zamolio da vam prenesem pozdrave i predam vam ovo.“

Branzbi uze pismo, pogleda ga i spusti na sto.

„Verujem da ćeš posle ovog dugačkog raspusta vredno prionuti na učenje. Lenjost ti ne priliči.“

„Ne, gospodine.“

„*Adde quod ingenuas didicisse fideliter artes.*“ Na to bocnu dečaka u grudi. „Nastavi i protumači.“

„Žalim, gospodine, ne mogu.“

Branzbi ga ošamari uvežbanim pokretom i okrenu se ka meni. „Gospodine Šilde? Neću vam tražiti da protumačite, ali da li biste bili tako dobri da završite rečenicu?“

„*Emolit mores nec sinit esse feros.* Marljivo proučavanje klasičnih nauka oplemenjuje nas i ne dopušta da budemo neotesani i prosti.“

„Vidiš, Alane? Gospodin Šild je imao naviku da čita knjige. *Epistulae Ex Ponto*,* knjiga druga. On je naučio svog Ovidija, a i ti ćeš.“

Kad smo ostali sami, Branzbi velikom zamrljanom maramicom obrisa ostatke burmuta s nozdrva. „Uvek im se mora pokazati ko je gazda, Šilde“, reče. „Zapamtite to. Lepo je biti blag i pun razumevanja, ali to ne daje rezultate na duge staze. Uzmite, na primer, malog Edgara Alana. Dečko ima sposobnosti, to se ne može poreći. Ali

roditelji su ga razmazili. Ježim se kad pomislim gde bi završio neko kao on da nema odgovarajuće kazne. Batina je iz raja izašla.“

Tako se desilo da sam za nekoliko minuta dobio čestit posao, stekao krov nad glavom i prvi put video gospođu Frant i dečaka Alana. Iako sam uočio lako ali neobično unjkanje u njegovom govoru, tada još nisam shvatao da je on Amerikanac.

Takođe nisam shvatao da će me gospođa Frant i Edgar Alan uvući, korak po korak, u samo središte lavirinta, mesto stravičnih tajni i najgorih zločina.

* Ovidijeva *Pisma s Crnog mora*. (Prim. prev.)